

Utbildningsdepartementet
Gymnasie- och vuxenutbildningsenheten

Yttrande över betänkandet SOU 2024:42 Bildning, utbildning och delaktighet - folkbildningspolitik i en ny tid

Gamleby folkhögskola har fått möjlighet att yttra sig över betänkandet Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid (SOU 2024:42). Yttrande över betänkandet lämnas av styrelsen för Gamleby folkhögskola; folkhögskolestyrelsen.

Utredningens förslag och bedömningar är i huvudsak bra och ger förslag kring samtliga direktiv och uppdrag regeringen har gett den. Det är en gedigen och välgjord utredning som blir till stöd för en ny folkbildningspolitik och skapar förutsättningar för folkbildningens förtroende. Utredningen har lyckats väl med beskrivningar av folkbildningen och visar på en förtrogenhet med historik och komplexitet. Vidare betonas även vikten av folkbildningens betydelse för demokrati, kulturliv och civilsamhälle där människor får möjlighet att utveckla sin personlighet, sin kunskap och sin delaktighet som samhällsmedborgare.

Följande synpunkter lämnas till utredningens respektive förslag enligt uppställningen i avsnitt 20.3. Synpunkterna fokuserar på utredningens förslag vilka har stor betydelse för folkhögskolan som utbildningsform. Innehåll kopplat till andra intressenter och utförare av folkbildning kommenteras därmed inte.

Utredningens förslag om förändrad målstruktur med nya mål, delmål, syfte och indikatorer

Utredningens förslag om ett övergripande mål och fyra delmål för folkbildningen är bra. Det övergripande målet för folkbildningspolitiken ska vara höjd bildningsnivå, höjd utbildningsnivå och ökad delaktighet i samhället. Det finns en tydlighet i formuleringen som underlättar för berörda verksamheter. Formuleringen vägleder i stor utsträckning det arbete som dagligen genomförs på folkhögskolan av både deltagare och personal och tar folkhögskolans tradition i beaktande. Det är bra att delaktighet omnämns och tolkas ut som engagemang i samhället likväl som ett kontinuerligt och aktivt arbete för demokrati och mänskliga rättigheter.

De fyra delmålen är konkreta och uppföljningsbara. Det framgår också att varje enskild verksamhet inte behöver omfattas av alla delmål. Delmål tre bör omformuleras, med begreppet livslångt lärande, för att ta hänsyn till folkbildningens äldre målgrupper vilka tenderar att öka i antal. Slutligen

konstateras att delmålen redan nu avspeglar sig inom Region Kalmar läns folkhögskolor i exempelvis kursutbud, målgrupper, verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser.

Utredningen lämnar förslag om komplettering och revidering av befintliga indikatorer, vilket är positivt. Dock behöver den övergripande frågan om hur väl de föreslagna indikatorerna kopplar till delmålen i praktiken analyseras framöver. Indikatorerna, i dess beskrivna form, kan absolut visa på utfört folkbildande arbete, men ger samtidigt inte svar på varför eller hur arbetet utförts. Här krävs fördjupning, tolkning och analys av den funktion som får ett granskande uppdrag på nationell nivå, vilket blir mycket omfattande. Det är en fördel om indikatorerna tas fram och slutligen fastställs av den granskande funktionen i egenskap av expertis inom sakområdet, i stället för att fastställas via exempelvis proposition. Slutligen påpekas här att statsbidragsfördelning till enskilda folkhögskolor inte bör ske utifrån indikatorerna. Indikatorn Andel som studerat vidare efter folkhögskolans allmänna kurs inom 1 år, 2 år och 3 år kan bli problematisk vid direkt koppling till bidragsfördelning. Här finns risk att folkhögskolor minskar andelen deltagare med kort utbildnings-bakgrund till förmån för deltagare vilka enklare uppfyller indikatorn.

Utredningens förslag om utvecklad modell för styrningen av statsbidraget

Utredningens huvudförslag är att självförvaltningsmodellen behålls så att Folkbildningsrådet har kvar sina uppdrag att fördela statsbidrag till folkhögskolor och studieförbund i myndighets ställe. Förslaget är det absolut bästa för styrningen av statsbidrag. Folkbildningsrådet har en gedigen kunskap och erfarenhet av att fördela statsbidrag och har dessutom byggt ut sin organisation under senare år för att öka kvaliteten inom fördelningsarbetet. Utredningen visar också att alternativen med andra myndigheter skapar utmaningar som blir kostnadsdrivande och kräver komplicerade övergångslösningar. Armlängds avstånd mellan stat och folkbildning behöver fortsatt tillämpas. Regioners självbestämmande gentemot staten behöver också fortsätta. Den kraft som finns, och har funnits under lång tid, i folkbildningens fria och frivilliga karaktär behöver vidmakthållas även i framtiden.

Utredningens förslag om ny modell för uppföljning och utvärdering

Utredningens förslag att uppföljning och utvärdering ska ske på tre nivåer med tonvikt på den statliga nivån är bra. Folkhögskolorna ska i sin tur, och på sin nivå, analysera, följa upp och utvärdera sina egna verksamheter vilket redan görs. Instruktionen för Kulturanalys behöver förändras med följderna att samtliga statsbidragsmottagare, inklusive folkhögskolorna, behöver vara beredda att lämna uppgifter i samband med detta.

Med största sannolikhet kommer detta innebära en ordentligt ökad administrativ börda för folkhögskolornas administration, både lokalt och regionalt. Ökning av arbetsmängd behöver i förväg vara finansierad via exempelvis statsbidrag. I nuläget är det mycket svårt att kostnadsberäkna ökningen av arbetsmängd, både ur ett lokalt såväl som regionalt perspektiv.

Utredningens förslag om stärkt kontroll och ökad transparens

Förslaget om förstärkt kontroll och transparens är rimligt, återigen bör dock beaktas att stärkt kontroll och ökad transparens kommer bli

kostnadsdrivande för folkhögskolor genom merarbete för folkhögskolornas administration. Finansiering av ökad administration behöver i förväg vara utredd och finansierad via exempelvis statsbidrag. Det tar tid att arbeta fram underlag med hög kvalitet för utvärdering och stärkt kontroll.

Utredningens förslag om att Riksrevisionen ska genomföra revision av Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna

Även detta förslag kommer ge folkhögskolan en ökad administrativ börda och en kostnadstäckning behöver finnas från början. Det inkluderar också det specifika förslaget om uppföljning av folkhögskolans samverkansparter. Betänkandets förslag om finansiering av ökade kostnader för staten, det vill säga ta medel från statsbidrag till studieförbund och till folkhögskolorna, behöver förändras. Ytterligare statsbidrag till folkbildningen behöver i stället tillföras från regering och riksdag.

Utredningens förslag om återbetalning och oförbrukade medel

Förslaget om återbetalning och oförbrukade medel är rimligt. Särskilt poängteras här det fördelaktiga med att Folkbildningsrådet fortsatt ska kunna omfördela återbetalda medel till annan verksamhet som omfattas av anslagsändamålet, likväl som att praxis för återbetalning av bidragsmedel bör utarbetas i dialog mellan Folkbildningsrådet och ansvarigt departement.